

Episodul cuceririi Chiliei de către Ștefan cel Mare, cu încercarea neizbutită de la 1462 și cucerirea de la 1465, a avut loc sub egida Poloniei, cu îndemnul și sprijinul diplomatic al acestei țări. E destul să amintim că în chiar anul primei încercări a lui Ștefan cel Mare de a cuceri cetatea de la Dunăre, el încheiease tratat de vasalitate cu Polonia, despre care am vorbit și în care se prevede obligația domnului Moldovei, cerută de suzeranul său, să recucerească părțile cedate din țara lui. Tratatul de vasalitate amintit poartă data de 2 martie 1465,⁵³ iar atacul Chiliei avu loc la 22 iunie, trei luni și jumătate mai târziu. Memoriile « ienicerului » (Constantin Mihailovici), care a luat parte personal la expediția sultanului Mahomed II împotriva Țării Românești în 1462, anul atacului moldovenilor împotriva Chiliei, cunoașteau importanța pe care o avea atunci Chilia pentru Polonia, măcar cea militară: « Și aceasta este un fapt bine cunoscut; cât timp Ștefan voievod al Moldovei și Valahiei a ținut Chilia și Cetatea Albă în stăpânirea sa, pînă atunci regatul Poloniei a stat în pace »⁵⁴ (Ienicerul scrie după căderea cetăților în mâinile turcilor).

Anul 1462, în care moldovenii, la 14 ani după cedarea Chiliei, încearcă s-o reia, a văzut în aceleași timp, o acțiune diplomatică a Poloniei în vederea expansiunii ei la Marea Neagră. Municipalitatea din Caffa, marea colonie geneveză din Crimeia, trimite o solie solemnă regelui Poloniei, solie provocată de îndemnul și inițiativa polonă. Orașul Caffa se supune ca vasal coroanei polone la 2 aprilie 1462. În solie se arată că dacă Vlad Țepeș domnul Țării Românești, n-ar fi început războiul cu turcii, aceștia ar fi avut desigur mâinile libere împotriva Caffei, dar pe de altă parte, Ștefan domnul Moldovei este în război cu vecinul său muntean, ceea ce constituie un sprijin pentru sultan și o primejdie pentru vecinii creștini.⁵⁵ Importanța acestei acțiuni diplomatice a Caffei a fost subliniată pînă acum numai în legătură cu informațiile ce cuprinde solia despre dușmănia între Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș,⁵⁶ dar ea cuprinde pentru noi și posibilitatea înțelegerii mai largi a evenimentelor. Acțiunea diplomatică amintită este o dovadă că Polonia, regele și sfetnicii lui, duceau o politică de largă expansiune spre Marea Neagră, că ei provocaseră supunerea Caffei către Polonia: « Caffa să rămîie prietenă sau supusă, sau cum îi va place majestații voastre... sîntem gata să slujim cu credință pe majestatea ta. »⁵⁷

Propunerea de supunere a Caffei a fost bine înțeles acceptată și la 2 iulie 1462, nouă zile după lupta de la Chilia, în care Ștefan a fost rănit, regele

⁵³ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, II, p. 282—288.

⁵⁴ *Memoriile ienicerului*, trad. J. Šafarik, în « Glasnik » (Belgrad) XVII, (1865), p. 184. Acest pasagiu a fost omis în traducerea lui B. P. Hașdeu, « Arhiva Istorică », I—2, p. 8—11.

⁵⁵ A. Vigna, *Codice diplomatico delle colonie tauro-ligure*, III, în *Atti della societa ligure di storia patria*, VII—2, p. 469—470.

⁵⁶ N. Iorga, *Chilia și Cetatea Albă*, p. 125—126.

⁵⁷ Vezi pentru interpretarea importanței soliei de la Caffa în Polonia, M. Malowist, *Kaffa kolonia genuenska na Krymie i problem wschodni w latach 1453—1475*, Varșovia, 1947, p. 175—177.